

Tárgytematika / Course Description

Magyar és egyetemes művelődéstörténet I.

AKLB_BHTM089

Tárgyfelelős neve /

Teacher's name: dr. Horváth Csaba Sándor

Félév / Semester: 2023/24/1

Beszámolási forma /

Assesment: Vizsga

Tárgy heti óraszám /

Teaching hours(week): 0/0/0

Tárgy féléves óraszám /

Teaching hours(sem.): 12/0/0

OKTATÁS CÉLJA / AIM OF THE COURSE

A tárgy tanulása során a hallgatók ismerjék meg az alapvető kultúr-, stílus- és eszmetörténeti korszakokat, társadalomformáló tényezőket, fontosabb fogalmakat, személyeket; ismerjék meg a művelődéstörténet kiemelkedő alkotásait, azok hatásait, gondolkodás- és mentalitásformáló, stílusalakító szerepét. Legyen rálátásuk bizonyos vallás-, művészet-, technika- és tudománytörténeti tényezőkre, elsősorban azokra, amelyek szervesen illeszkednek a művelődéstörténethez. Célunk, hogy a művelődéstörténet kapcsán adjunk némi történeti háttérrel, irodalomtörténeti tájékozottságot, zenekultúrában való eligazodási pontokat, úgy hogy az említettek elősegítsék egy megalapozott átfogó művelődéstörténeti tudásanyag megszerzését. A fenti célokat figyelembe véve kell megismertetni a hallgatókat a kultúrtörténet legfontosabb összefüggéseivel. Lényeges kiemelnünk egy-egy személyiséget is, és megismertetni azok művelődéstörténeti-eszmetörténeti szerepét. A hallgatóknak látniuk kell az anyagi és szellemi kultúra összefüggéseit, a politika, gazdaság, társadalom, kultúra kölcsönhatásait, értékörző feladatait.

TANTÁRGY TARTALMA / DESCRIPTION

1. Az ókori Kelet kultúrája
2. Az ókori Hellász kultúrája
3. Az ókori római kultúra
4. A kora középkor – szerzetesrendek, egyházi kultúra
5. Honfoglalás, államalapítás
6. Az európai gótika – egyház és kultúra, szerzetesrendek, lovagok, lovagrendek

7. Művelődés a 12–15. században – magyar vonatkozásokkal

8. Az európai reneszánsz kultúrája, felfedezések

9. Mátyás és a magyarországi reneszánsz

10. A protestáns és katolikus reform

11. A protestáns és katolikus reform magyar vonatkozása

12. A barokk – egyetemes és magyar kitekintéssel

13. A magyar zászló története

14. A magyar címer története

SZÁMONKÉRÉSI ÉS ÉRTÉKELÉSI RENDSZERE / ASSESSMENT'S METHOD

Aláírás feltétele: órákon való részvétel a TVSZ szerint

Vizsgára bocsátás feltétele: egy prezentáció megtartása a megbeszélte témából

A hallgatók az előadások és a szemináriumok anyaga alapján ismerjék a történelmi összefüggéseket, el tudják helyezni egy – egy korszak uralkodóit, tudják értékelni azok politikai jelentőségét. Ismerjék a korra vonatkozó legfontosabb forrásokat, topográfiát, az események gazdasági, kulturális stb. hatásait.

A félév folyamán minden nappali tagozatos hallgatónak kiselőadás formájában ismertetnie kell az általa választott szemináriumi témát. / Nem felolvasásról, kiselőadásról van szó! / Az előadó ismerje a téma szakirodalmát, az esetleges vitás kérdéseket. Minden levelező tagozatos hallgatónak kötelezően készítenie kell egy minimum 5 oldalas beadandót, rövid kivonatot a tematikában feltüntetett ajánlott irodalmi listán található egy könyvből szakszerű jegyzetapparátussal és formai követelményekkel! A leadási határidő levelező tagozaton: az utolsó konzultáció! Plágium leadása szigorúan TILOS!

A félév zárása: szóbeli vizsga (előadások anyaga + kötelező irodalom + az ajánlott irodalmakból egy könyv elolvasása és bemutatása röviden)

KÖTELEZŐ IRODALOM / OBLIGATORY MATERIAL

Kötelező irodalom:

Bertényi Iván: A történelem segédtudományai. Bp., Pannonica–Osiris, 2006.

Drabancz M. Róbert (szerk.): Művelődéstörténet. Nyíregyháza, Krúdy KvK, 2009.

Katus László: A középkor története. Bp., Pannonica-Rubicon, 2001.

Klanczay Gábor (szerk.): Európa ezer éve: A középkor I., II. Bp., Osiris, 2005.

Kósa László (szerk.): Magyar művelődéstörténet. Bp., Osiris, 2006.

Léderer Emma: Egyetemes művelődéstörténet. Bp., Aqua, 1992.

Monok István (szerk.): A művelődéstörténet problémái. Bp., MTA Művelődéstörténeti Bizottsága, 2003.

www.enciklopedia.fazekas.hu/index2.htm

AJÁNLOTT IRODALOM / RECOMMENDED MATERIAL

Ajánlott irodalom:

Ókori Kelet – ókori görög és római kultúra

Alföldy Géza: Római társadalomtörténet. Bp., Osiris, 2000.

Bosworth, A. B.: Nagy Sándor. A hódító és birodalma. Bp., Osiris, 2002.

Castiglione László: Az ókor nagyjai. Bp., Akadémiai, 1982.

Dawson, Raymond: A kínai civilizáció világa. Bp., Osiris, 2002.

Dobrovits Aladár: Egyiptom és az antik világ. Bp., Akadémiai, 1979.

Dover, Kenneth James: A görög homoszexualitás. Bp., Osiris Kiadó, 2001.

Fitzgerald, Patrick: Az ősi Kína. Bp., Helikon, 1989.

Goldsworthy, Adrian: A római hadsereg története. Bp., Alexandra, 2004.

Hahn István: Istenek és népek Bp., Minerva, 1980.

Hahn István: Naptári rendszerek és időszámítás. Bp., Gondolat, 1998.

Hahn István: Róma istenei. Bp., Gondolat, 1975.

Havas László – Hegyi W. György – Szabó Edit: Római történelem. Bp., Osiris, 2007.

Kákosy László: Az ókori Egyiptom története és kultúrája. Bp., Osiris, 2005.

Kákosy László – Varga Edith: Egy évezred a Nílus völgyében. Bp., Gondolat, 1970.

Kákosy László: Ré fiai. Az ókori Egyiptom története és kultúrája. Bp., Gondolat, 1998.

Kertész István: Az ókori olümpiai játékok története. Bp., TF tankönyv, 1996.

Lancel, Serge: Hannibál. Bp., Osiris, 2005.

Lőrincz László: Életmódtörténet I. Őskor – Ókor. Bp., AKGA Junior, 1997.

Magánélet a római császárok korában. Bp., Corvina, 2011.

Majoros József: Római élet. Bp., Gemini, 1996.

Németh György: A polisok világa. Bevezetés az archaikus és kora klasszikus kori görög társadalomtörténetbe. Bp., Korona, 1999.

Németh György (szerk.): Államéletrajzok. Bp., Osiris, 2003.

Oppenheim, A. Leo: Az ókori Mezopotámia. Bp., Gondolat, 1982.

Pallotino, Massimo: Az etruszkok. Bp., Gondolat, 1980.

Rawson, Philip: Az indiai civilizáció. Bp., Helikon, 1983.

Ritoók Zsigmond – Sarkady János – Szilágyi János György: A görög kultúra aranykora. Bp., Gondolat, 2005.

Ritoók Zsigmond (szerk.): Görög történetírók. A világirodalom klasszikusai. Bp., Európa, 1988.

Salles, Catherine: Hétköznapi élet a római császárok korában. Bp., Corvina, 2008.

Szabó Árpád: Hellasz hősei. Bp., Móra, 1985.

Trencsényi-Waldapfel Imre: Mitológia. Bp., Gondolat, 1974.

Utcsenko, Sz. L.: Julius Caesar. Bp., Gondolat, 1983.

Ürögdi György: Kleopátra. Bp., Mundus, 2005.

Középkor – egyetemes vonatkozással

Angenendt, Arnold: A kora középkor. A nyugati kereszténység 400-tól 900-ig. Bp., Szent István Társulat, 2008.

Angi János – Bárány Attila – Orosz István – Papp Imre – Pószán László (szerk.): Európa a korai középkorban: 3–11. század. Debrecen, Multiplex Media–DUP, 1997.

Armstrong, Karen: Az iszlám. Bp., Európa, 2005.

Barta János – Bárány Attila – Orosz István – Papp Imre – Pószán László (szerk.): Európa érett és a kései középkorban (11–15. század). Debrecen, Multiplex Media–DUP, 2001.

- Batkin, Leonid:** Az itáliai reneszánsz. Bp., Gondolat, 1986.
- Bloch, Marc:** Feudális társadalom. Bp., Osiris, 2002.
- Bloch, Marc:** Gyógyító királyok. Bp., Osiris, 2005.
- Burton, Rosemary:** Nagy felfedezők utazásai. Bp., Magyar Könyvklub, 1994.
- Del Bosque, Torrente:** Kínzások és kivégzések története. Kecskemét, Vagabund, 2014.
- Duby, Georges:** A katedrálisok kora. Bp., Gondolat, 1984.
- Duby, Georges:** A nő a középkorban. Bp., Corvina, 2000.
- Huizinga, Johan:** A középkor alkonya. Bp., Európa, 1979.
- Jelavich, Barbara:** A Balkán története. I–II. Bp., Osiris, 1996.
- Kerrigan, Michael:** Kínzóeszközök. Bp., Hajja és Fiai, 2001.
- Kristeller, Paul O.:** Szellemi áramlatok a reneszánszban. Bp., Magvető, 1979.
- Kulcsár Zsuzsanna:** Így éltek a lovagkorban – Nyugat-Európa a XI–XIV. században. Bp., Helikon, 2007.
- Le Goff, Jacques:** Értelmiség a középkorban. Bp., Gondolat, 1978.
- Lőrincz László:** Életmódtörténet II. Középkor. Bp., AKG, 1999.
- Montanari, Massimo:** Éhség és bőség. A táplálkozás európai kultúrtörténete. Bp., Atlantisz, 1996.
- Ostrogorsky, Georg:** A bizánci állam története. Bp., Osiris, 2003.
- Papp Imre:** Nagy Károly és kora. Debrecen, Csokonai, 1997.

Pirenne, Henri: A középkori gazdaság és társadalom története. Bp., Gondolat, 1983.

Pounds, Norman J. G.: Európa történeti földrajza. Bp., Osiris, 1997.

Rogers, Michael: A hódító iszlám. Bp., Helikon, 1976.

Runciman, Steve: A kereszties hadjáratok története. Bp., Osiris, 2002.

Szántó Konrád: A katolikus egyház története I–III. Bp., Ecclesia, 1983.

Szentpétery Imre: A kronológia kézikönyve. Bp., Könyvértékesítő Vállalat, 1985.

Watt, William Montgomery: Az iszlám rövid története. Bp., Akkord, 2000.

Zombori István: Lovagok és lovagrendek. Bp., Kozmosz, 1988.

Középkori magyar történelem:

Agárdi Péter: Szöveggyűjtemény a magyar művelődéstörténet tanulmányozásához. Pécs, JPTE, 1995.

Anonymus: A magyarok cselekedetei – **Kézai Simon:** A magyarok cselekedetei. Ford.: Bollók János – Veszprémi László. Bp., Osiris, 2004.

A tatárjárás emlékezete. Bp., Európa, 1987.

Bak Borbála: Magyarország történeti topográfiája. A honfoglalástól 1950-ig. Bp., História, 1997.

Balogh Jolán: Mátyás király és a művészet. Bp., Magvető, 1985.

Barta Gábor: Nándorfehérvár, 1456. Bp., Móra, 1985.

Bartoinek Emma: A magyar királykoronázások története. Bp., Akadémia, 1987.

- Bertényi Iván:** A magyar korona története. Bp., Kossuth, 1986.
- Bertényi Iván:** Kis magyar címertan. Bp., Gondolat, 1986.
- Bertényi Iván:** Nagy Lajos király. Bp., Kossuth, 1989.
- Bertényi Iván:** Új magyar címertan. Bp., Maecenas, 1998.
- Bonfini, Antonio:** A magyar történelem tizedei. Bp., Balassi, 1995.
- Bóna István:** A magyarok és Európa a 9–10. században. Bp., História, 2000.
- B. Gelencsér Katalin** (szerk.): Művelődéstörténet I–II. Bp., Magyar Művelődési Intézet, 2001.
- B. Szabó János:** A Mohácsi csata. Bp., Corvina, 2006.
- B. Szabó János – Sudár Balázs** (szerk.): Honfoglalás. Bp., Osiris, 2018.
- Csukovits Enikő:** Mátyás és a humanizmus. Bp., Osiris, 2008.
- Cs. Kottra Györgyi:** Magyar zászlók. A honfoglalástól napjainkig. Bp., Kossuth, 2011.
- Dienes István:** A honfoglaló magyarok. Bp., Corvina, 1978.
- Diószegi Vilmos:** A pogány magyarok hitvilága /Körösi Csoma Kiskönyvtár 4./ Bp., Akadémia, 1967.
- Dümmerth Dezső:** Az Árpádok nyomában. Bp., Panoráma, 1987.
- Engel Pál:** Beilleszkedés Európába a kezdetektől 1440-ig. Bp., Holnap, 2003.
- Engel Pál:** Szent István birodalma. A középkori Magyarország története. Bp., MTA TTI, 2001.
- E. Kovács Péter:** Hétköznapi élet Mátyás király korában. Bp., Corvina, 2011.

- E. Kovács Péter:** Magánélet Mátyás király korában. Bp., Corvina, 2011.
- Font Márta:** Így élt Könyves Kálmán. Bp., Móra, 1993.
- Frisnyák Sándor:** Magyarország történeti földrajza. Bp., Tankönyvkiadó, 1990.
- Győrffy György:** Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza. I–IV. Bp., Akadémia, 1998.
- Győrffy György:** Krónikáink és a magyar őstörténet. Régi kérdések – új válaszok. Bp., Balassi, 1993.
- Gunst Péter:** A magyar történetírás története. Debrecen, Csokonai, 1995.
- Hanák Péter:** Hogyan éltek elődeink? Bp., Gondolat, 1980.
- Ilon Gábor – Ughy István:** Bevezetés a Kárpát-medence régészetébe. Szombathely, História Alapítvány, 1996.
- Kardos József:** A szent korona és a szentkorona-eszme története. Bp., Ikva, 1991.
- Képes Krónika. Bp., Osiris, 2004.
- Kocsis István:** A Szent Korona misztériuma. Bp., Püski, 1997.
- Kocsis István:** A Szent Korona tana. Bp., Püski, 1996.
- Kocsis István:** Magyarország Szent Koronája. Bp., Püski, 2000.
- Kósa László (szerk.):** Magyar művelődéstörténet. Bp., Osiris, 2006.
- Kristó Gyula:** Árpád fejedelemtől Géza fejedelemig. Bp., Akadémia, 2002.
- Kristó Gyula:** Levedi törzsszövetségétől Szent István államáig. Bp., Magvető, 1980.
- Kristó Gyula:** Magyar historiográfia I. Történetírás a középkori Magyarországon. Bp., Osiris, 2002.

Kubinyi András: Nándorféhvártól Mohácsig. A Mátyás- és a Jagello-kor hadtörténete. Bp., Argumentum, 2007.

Kubinyi András: Mátyás király. Bp., Vince, 2001.

Kubinyi András: Városfejlődés és városhálózat a középkori Alföldön és az Alföld szélén. In: Dél-alföldi Évszázadok 14. szám, Szeged, 2000.

Laszlovszky József: A magyar címer története. Bp., k. n., 1989.

László Gyula: A honfoglaló magyar nép élete. Bp., Püski, 1997.

Mályusz Elemér: Egyházi társadalom a középkori Magyarországon. Bp., Akadémia, 2007.

Nagy Balázs (szerk.): Tatárjárás. Bp., Osiris, 2003.

Nagy Gábor (szerk.): Magyar középkor 997-1526 – Forrásgyűjtemény. Forrásgyűjtemény. Debrecen, Tóth Könyvkereskedés és Kiadó, 2000.

Pálosfalvi Tamás: Nikápolytól Mohácsig, 1396–1526. Bp., Zrínyi, 2005.

Pálosfalvi Tamás: A Hunyadiak kora. Bp., Kossuth, é. n.

Róna-Tas András: Kis magyar őstörténet. Bp., Balassi, 2007.

Slíz Mariann: Személynevek a középkori Magyarországon. Bp., Attraktor, 2011.

Szabados György: Magyar államalapítások a IX–XI. században. Szeged, Szegedi Középkortörténeti Könyvtár, 2011.

Szűcs Jenő: Az utolsó Árpádok. Bp., Osiris, 2002.

Thuróczy János: A magyarok krónikája. Bp., Magyar Helikon, 1986.

Werbőczy István Hármaskönyve. Bp., Farkas Lőrincz Imre, 2006.

Zombori István – Cséfalvy Pál – Maria Antoinetta De Angelis: A magyar kereszténység ezer éve. Bp., Magyar

Katolikus Püspöki Konferencia, 2001.

Zsoldos Attila: Az Árpádok és alattvalóik. Debrecen, Csokonai, 1997.

Kora újkori egyetemes történelem

Barbier, Frédéric: A könyv születése. Bp., Osiris, 2006.

Barbier, Frédéric: A modern Európa születése – Gutenberg Európája. Bp., Kossuth, 2010.

Bartha Lajos: A csillagképek története és látnivalói. Bp., Alexandra, 2010.

Braudel Fernand: A mindennapi élet struktúrái: a lehetséges és a lehetetlen. Bp., Gondolat, 1985.

Braudel Fernand: A Földközi-tenger és a mediterrán világ II. Fülöp korában. Bp., Akadémiai, 1996.

Chadwick, Owen: Reformáció. Bp., Osiris, 2003.

Chaunu, Pierre: A klasszikus Európa. Bp., Osiris, 2001.

Delumeau, Jean: A reneszánsz. Bp., Osiris, 1997.

Diederiks, H., A., et alii (szerk.): Nyugat-európai gazdaság- és társadalomtörténet. Bp., Osiris, 1995.

Duby, George – Mandrou, Robert: A francia civilizáció ezer éve. Bp., Gondolat, 1975.

Friedell, Egon: Az újkori kultúra története. I–VI. Bp., Holnap, 1989–1994.

Friedenthal, Richard: Luther élete és kora. Bp., Gondolat, 1983.

Gergely Jenő: A pápaság története. Bp., Kossuth, 1992.

Hoskin, Michael: A csillagászat története. Bp., Magyar Világ, 2004.

Machiavelli, Niccolò: A fejedelem. Bp., Maecenas, cop. 1993.

McGrath, Alister E.: Kálvin. Bp., Osiris, 2001.

Poór János: Madame Pompadour. Bp., Akadémiai, 1988.

Szántó György Tibor: Oliver Cromwell – egy katonaszent élete és kora. Bp., Maecenas, 2005.

Watson, Francis: Medici Katalin élete és kora. Bp., Szépirodalmi, 1987.

White, Michael: Galilei, az antikrisztus. Bp., Alexandra, 2010.

Zöllner, Frank: Leonardo da Vinci. Bp., Vince, 2002.

Kora újkori magyar történelem

Ács Pál, et alii: A szultán és a császár birodalmában. Magyarország művelődéstörténete 1526–1790. Gyula, Dürer, 2000.

Ifj. Barta János: Budavár visszavétele. Bp., Kossuth, 1985.

Ifj. Barta János: A kétféjű sas árnyékában. Bp., Gondolat, 1984.

Domanovszky Sándor (szerk.): Magyar művelődéstörténet. 4. kötet. Barokk és felvilágosodás. Bp., Magyar Történelmi Társulat, 1941.

Falvai Róbert: A Hunyadiak asszonyai. Bp., Duna International K.ft., 2012.

Fazekas István: A reform útján – A katolikus megújulás Nyugat-Magyarországon. Győr, Győri Egyházmegyei Levéltár, 2014.

Fodor Pál: A szultán és az aranyalma. Tanulmányok az oszmán-török történelemről. Bp., Balassi, 2001.

Hegy Klára: Egy világbirodalom végvidékén. Bp., Gondolat, 1982.

Illik Péter: Metszetek a török kor mindennapjaiból. Bp., L'Harmattan, 2013.

Katus László: A Kétféjú Sas Karmában – Magyarország története 1686–1825. Bp., Gulliver Lap- és Könyvkiadó, 2015.

Koppány Tibor: Kastélyok a végvárok mögött – Késő reneszánsz és a kora barokk kor. Bp., Balassi, 2015.

Matuz József: Az Oszmán Birodalom története. Bp., Akadémiai, 1990.

Molnár Antal: A katolikus egyház a hódolt Dunántúlon. Bp., Magyar Egyháztörténeti Encikl. Munk., 2003.

Molnár Antal: A Zágrábi püspökség és a magyarországi katolikus egyház a 17. században. Bp., METEM, 2012.

Nagy László: A törökkor végnapjai Magyarországon. Bp., Zrínyi, 1986.

Pálffy Géza: A másfél évszázadnyi török uralom mérlege. In: Magyar évszázadok.

Tanulmányok Kosáry Domokos 90. születésnapjára. Szerk. Ormos Mária. Bp., 2003.
Interneten: <http://www.terebess.hu/keletkultinfo/masfel.html>

Pálffy Géza: A tizenhatodik század története. Bp., Pannonica, 2000.

R. Várkonyi Ágnes (szerk.): A magyar reneszánsz udvari kultúra. Bp., Gondolat, 1987.

Szakály Ferenc: Magyar adóztatás a török hódoltságban. Bp., Akadémiai, 1981.

Szakály Ferenc: Virágkor és hanyatlás 1440–1711. Bp., Holnap, 2006.

Szakály Ferenc – Vonyó József (szerk.): Pécs a hódoltság korában – Tanulmányok. Pécs, Kronosz, 2012.

Taxner-Tóth Ernő: A guillotine évei Magyarországon. Bp., Kairosz, 2016.